

psychological influence which are characteristic of political discourse taking into consideration A. Maslow's hierarchy of needs. The first levels in this hierarchy are physiological needs (food, water) and safety needs (health, security and safety).

Conclusions and perspectives of further research. Studies in sociolinguistics have made it clear that people living in different areas display differences in the use of language, which can reflect and cement the ideas of groups they are used in. As a result, attitudes towards language can be positive or negative, stemming from issues such as social or cultural background, power and status.

Often, politicians try to demonstrate their affection for the audience and for their motherland in their speech to get their support. In addition, political speeches may provide examples of couples being happily married and having children, which creates among the audience the atmosphere of calmness, trust and positive attitude towards the speaker.

References

1. Demirdogen, U., 2010. Korinnia doslidzhen v (politychnykh) perekonanniakh: Etos, Patos, Lohos i Yelskoho doslidzhennia sponukalnykh komunikatsii [The Roots of Research in (political) Persuasion: Ethos, Pathos, Logos and the Yale Studies of Persuasive Communications]. *International Journal of Social Inquiry*, 3(1), pp. 189-201.
2. Kozachenko, S., 2011. Cinnisno-smyslova sfera osobystosti majbutn`ogo vchytelya: analiz klyuchovykh ponyat` [Value and semantic sphere of the future teacher personality: the analysis of key concepts]. *Pedagogika ta psykologiya - Pedagogy and Psychology*, 589, pp. 74-81.
3. Schaffner, C., 2007. Struktura tekstiv politychnykh promov U. Cherkhilia: linhvorytorychnyi pidkhid [Structure of the text of U. Cherkhil's political speeches: linguistic and rhetoric approach]. *Culture of the Black Sea people*, 110(2), pp. 54-56.
4. Sirivlja, M. A., 2013. Metody vplyvu na oderzhuvacha v politychnykh tekstakh [Methods of influence on recipient in political texts]. *International Journal of Experimental Education*, 12, pp. 49-51.

УДК 378.011.3-057.87:005.3:316.6(045)

DOI: 10.31339/2617-0833-2019-2(27)-158-164

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ УПРАВЛІНЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Щербан Т. Д., Іванова В. В.

SOCIOAL AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF PROFESSIONAL TRAINING OF MANAGERS IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

Scherban Tetyana, Ivanova Viktoriya

В статті виділено і розглянуто різні компоненти і умови процесу професійної підготовки керівників у закладі вищої освіти, які вносять свій внесок у формування управлінських знань, умінь, навичок і якостей, а також соціально-психологічної готовності до майбутньої управлінської діяльності.

Ключові слова: соціально-психологічна готовність, професійна діяльність, управління, керівник.

The article highlights various components and process conditions in professional training of managers in higher education institutions, who contribute to the formation of managerial knowledge, skills, skills and qualities, as well as social and psychological readiness for future

management activities. The most important of them are: the organization and receipt of theoretical training in the cycles of economic, managerial and socio-psychological disciplines and student learning. Under the socio-psychological conditions of professional training of managers in ZVO, ensuring the students' socio-psychological readiness for future professional activity, means modeling of the future professional activity of the manager. It contains the teaching process, student learning and their industrial practice, stimulation of creative activity of students by the personality of the teacher. The teacher skills include his professionalism and pedagogical skill, information support of the educational process, creation of creative atmosphere at the classes, evaluation of current results, involvement of students in research activities, optimization of interpersonal interaction of students and teachers in educational and extracurricular activities.

Key words: *social-psychological readiness, professional activity, management, manager.*

В умовах ринкової економіки зростає роль таких соціальних цінностей як високий рівень загальної освіти і культури, професійна компетентність, психологічна, педагогічна, економічна, правова підготовленість, мобільність, комунікабельність, готовність до перенавчання, самоосвіти. Крім того, метою професійної підготовки управлінців у закладі вищої освіти, на наш погляд, є формування у них соціально-психологічної готовності до майбутньої професійної діяльності, яка в значній мірі буде визначати її ефективність.

Наявність соціально-психологічної готовності до управлінської діяльності є основою для безперервної роботи керівника над собою, над вдосконаленням своїх управлінських прийомів, умінь, знань; для розвитку організаторських і комунікативних здібностей і якостей, що дозволяють творчо підходити до вирішення стандартних виробничих проблем, що так необхідно в умовах ринкової економіки.

Проведений аналіз літератури з метою вивчення розробленості даної проблеми дозволив встановити, що в ряді робіт вітчизняних авторів висвітлюються або питання підвищення кваліфікації вже практикуючих керівників, не торкаючись базової підготовки управлінців на рівні вищої школи (І. Мангутов, Л. Уманський, І. Марченко, В. Тарасов), або лише деякі аспекти підготовки фахівців з управління. Зокрема роботи Ю. Красовського, Н. Соколінської присвячені аналізу активних форм підготовки управлінців. У ряді робіт вітчизняних авторів вирішуються проблеми формування окремих управлінських якостей: навичок побудови соціально-психологічних комунікацій (О. Соснін, Л. Літвінова, В. Конецька); управлінського мислення (В. Давидов, В. Лазарев, С. Неверкович); організаторських навичок; здатності до творчості; навичок виховної діяльності. Однак ці роботи не містять цілісного опису процесу підготовки менеджерів на рівні вищої школи. У цих роботах не розглядаються критерії ефективності професійної підготовки керівників. Мета статті – виявити основні умови, необхідні для стимулювання процесу становлення соціально-психологічної готовності студентів в ході навчання.

Сьогодні суспільством поставлено важливе завдання перед вищою школою – готувати конкурентоспроможних, ініціативних фахівців, здатних до практичної участі в економічному житті суспільства.

Нам видається, що процес підготовки фахівців з управління повинен формувати у майбутнього керівника професійні знання, вміння, навички і цілий ряд особистісних якостей, перерахованих нами раніше, а також соціально-психологічну готовність студентів до майбутньої управлінської діяльності. Зупинимось на розгляді різних компонентів навчальної діяльності майбутніх керівників, визначивши їх зміст і значимість для формування фахівців.

Формування професійно важливих якостей.

Проблема формування професійно важливих якостей – це, по суті, проблема формування у студентів знань, умінь і навичок, необхідних для професійної діяльності. Говорячи про необхідність їх формування, ми виходимо з того, що у студентів тільки тоді буде розвиватися і зміцнюватися дієвий інтерес до професії, коли вони щодня наближаються до вимог професії. В цьому випадку абстрактний, нестійкий інтерес, що існував у студентів

головним чином на емоційному рівні, наповнюється предметним змістом, підкріплюється інтелектуально.

Структура професійно важливих якостей визначається змістом і вимогами конкретної професії. Однак в будь-яку з них в якості найважливіших входять загальні, базисні – працьовитість, дисциплінованість, ініціативність, наполегливість, організованість і т.д. Тому найважливішим завданням ЗВО є формування у студентів саме цих основоположних якостей. Цьому, безумовно, повинна сприяти вся освітня діяльність закладу вищої освіти. При цьому необхідно пам'ятати про те, що закріплення інтересу студентів до професії відбувається в процесі формування у них не тільки професійно важливих якостей, а й виховання професійного ідеалу. Для цього необхідно, на наш погляд:

- забезпечувати професійну спрямованість навчання, що передбачає використання знань, умінь і навичок даної професії;
- домагатися активної пізнавальної діяльності студентів, основними засобами якої є методи проблемного навчання, ситуаційного аналізу і т.п.;
- включення студентів в реальні виробничі відносини;
- використання заходів морального і матеріального стимулювання;
- виховання студентів на образі «значущого іншого» за даною спеціальністю, персоніфікованим вираженням якого в ЗВО є викладач [1].

Формування етичних основ управлінської діяльності.

Управлінська діяльність може бути ефективною, якщо в її основі лежать високі моральні стандарти. Реалізувати цільові, соціально-психологічні та оперативні функції неможливо, якщо у суб'єкта управлінської діяльності не розвинені або взагалі відсутні такі якості, як відповідальність, такт, порядність, чесність, принциповість, надійність тощо.

Етичні якості менеджера ми розглядаємо як його професійно важливі якості, необхідні для реалізації всіх функцій управління. В сучасних умовах етика ділових відносин стає все більш професійною і спеціалізованою. По-новому зараз будуються взаємини між керівниками і підлеглими, більшого значення здобув імідж підприємства не тільки в очах клієнтів і партнерів, а й на рівні місцевих адміністрацій і всього суспільства.

Заклад вищої освіти, готуючи майбутніх фахівців з управління, повинен закладати в них моральний потенціал. Лише всебічно освічена людина, що володіє високою загальною культурою, засвоїв традиційні цінності європейської цивілізації може знайти принципово нові, нетривіальні шляхи вирішення проблеми.

Можна сформулювати наступну тезу: орієнтація на контакт з людьми, товариськість як основа розвитку комунікативних якостей студентів повинні бути виражені на початкових етапах, а розвитку всіх професійно важливих якостей, в тому числі і комунікативних, повинні сприяти всі навчальні дисципліни, як спеціальні, так і загальноосвітні.

Соціально-психологічну готовність студентів до майбутньої управлінської діяльності забезпечує комплекс соціально-психологічних умов професійної підготовки керівників у ЗВО. Під соціально-психологічними умовами професійної підготовки управлінців у вузі, що забезпечують соціально-психологічну готовність студентів до майбутньої професійної діяльності, розуміються:

- моделювання майбутньої професійної діяльності керівника, що включає в себе процес навчання, учіння студентів, їх виробничу практику;
- стимулювання творчої активності студентів особистістю викладача, його професіоналізмом і педагогічною майстерністю, інформаційним забезпеченням навчального процесу, створенням творчої атмосфери на заняттях, оцінюванням поточних результатів, залученням студентів в науково-дослідну діяльність;
- оптимізація міжособистісної взаємодії студентів і педагогів у навчальній і позанавчальній діяльності.

Розглянемо кожну умову з наведених нами вище більш детально.

Моделювання майбутньої професійної діяльності керівника.

Дана соціально-психологічна умова, що має загальний характер, конкретизувалася в наступних елементах.

Реалізація процесу навчання. Як зазначалося нами вище, нестандартність ситуацій, з якими стикається керівник, вимагає розвинених навичок їх аналізу. Процес прийняття рішень вимагає досить оформленої особистісної позиції управлінця. У зв'язку з цим можна зробити висновок, що процес навчання, традиційно побудований на трансляції-передачі інформації від педагога студенту в процесі підготовки фахівців-управлінців, малоефективний. У цьому сенсі передбачається принципово інша побудова навчального процесу, який не повинен бути простою трансляцією накопиченої людством наукової інформації від викладача до студента. По суті справи, процес навчання – є спільна діяльність студента і викладача.

Загальновідомо, що людину в нашій країні багато років пристосовували до вимог економічної, науково-технічної, соціально-політичної систем. На наш погляд, точно передає настрої сьогодення часу Н.Посталюк: «Настав час адаптації і самих систем до потреб інтересів, можливостей людини, тобто їх гуманізації. У системі освіти таку можливість дає педагогіка співробітництва, в основу якої покладено ідею особистісних, суб'єкт-суб'єктних відносин зі студентами. Одне із завдань такої педагогіки – допомогти студенту усвідомити себе в ролі суб'єкта творчості, рівноправного і вільного співучасника пізнавального процесу. Є надія, що цю внутрішню свободу і самоповагу вони принесуть в своє майбутнє професійне життя» [2, с.23-24].

Ми вважаємо, що формування фахівця-менеджера має здійснюватися за умови розгляду студента як суб'єкта навчальної діяльності.

На наш погляд, принципово важливим є також те, що теоретичне навчання має іманентно припускати формування у студентів-керівників професійно значущих якостей і властивостей, формування професійно-моральної самосвідомості, виховання у студентів професійного ідеалу, професійного обов'язку і честі.

Лекція як типово трансляційна навчальна форма була і залишається провідною формою навчального процесу у ЗВО. Лекція безпосередньо впливає на інтелектуальну, емоційно-вольову та поведінкову сфери діяльності студента.

Однак вузівська лекція – це не є щось незмінне, що має в усіх випадках одну і ту ж структуру. Вона дуже динамічна і гнучка форма організації навчальної діяльності студентів, яка дозволяє не тільки передавати наукову інформацію і організувати мислення студентів, а й готувати їх до самостійної роботи, науково-дослідницької діяльності.

Учіння. Навчальна діяльність є для студентів основною. Скільки б інших видів діяльності вони не здійснювали і як би ці діяльності не були важливі для них, учіння повинно залишатися центральною ланкою. Необхідно, щоб процес учіння був максимально ефективним. Однак, домогтися цього одними лише організаційними заходами неможливо. Тільки тоді можна досягти високих результатів, як поточних, так і кінцевих, коли учні самі поставляють мету добре вчитися. Це можливо тільки при вихованні відповідних мотивів. При цьому, коли частота педагогічних «зовнішніх впливів» збігається з частотою «внутрішніх психічних» відображень учнів, буде спостерігатися різке збільшення пізнавальної активності. Висока пізнавальна активність настає при достатньому рівні сформованості та створенні сприятливих умов діяльності, тобто вона виникає при трансформації «зовнішньої» мети педагога шляхом створення необхідного рівня мотивації і повного комплексу умов, що сприяють діяльності, у «внутрішні» цілі, яких навчають і виражається значним зростанням успішності навчання [3].

В процесі підготовки фахівців до управлінської діяльності велику роль відіграє самостійність учіння студентів. Як уже зазначалося, нестандартність ситуацій, з якими стикається керівник, процес прийняття рішень, вміння створювати управлінські технології та інші специфічні ознаки управлінської діяльності в сукупності дозволяють зробити висновок, що студент-керівник повинен опанувати знаннями самостійно.

Дістервег А. писав з цього приводу, що «знання, у власному розумінні цього слова,

повідомити неможливо. Можна їх людині запропонувати, підказати, але опанувати ними він повинен шляхом власної діяльності».

Дані погляди вкрай актуалізують питання про мотивацію навчання. Це серйозне непросте питання, як сформулювати у студента відповідальність за результати своєї навчальної діяльності та спонукати його до великих зусиль в оволодінні знаннями?

Мотивація студентів до самостійного учіння в процесі навчальної діяльності з набуття професії управлінця має не менш важливе значення, ніж організація навчання викладачами. Таким чином, проблема мотивації зростає разом зі зростанням самостійності навчання. Для успішного процесу будь-якої діяльності, в тому числі і навчальної, необхідна постановка ясної, конкретної, усвідомленої мети. Однак сучасна система вищої освіти, на жаль, така, що і при вступі, і в процесі навчання «цільовий об'єкт» практично не усвідомлюється в «сутнісному вигляді», оскільки конкретний зміст професійної діяльності, за рідкісним винятком, лежить поза сферою навчального процесу. Як вказує О.Леонтьєв, «до свого першого задоволення потреба не знає свого предмета, він ще повинен бути виявлений. Тільки в результаті такого виявлення потреба набуває свою предметність, а сприйманий предмет – свою спонукальну діяльність функцію, тобто стає мотивом і далі предмет діяльності і є її дійсний мотив» [4].

У зв'язку з цим дуже важливо на початковому етапі навчання націлити студентів на ефективне учіння і його високий результат.

Як уже зазначалося, в учінні реалізуються творчі потреби. Більш того, воно саме є в значній мірі творчим процесом. Звідси випливає, що якщо учні будуть мати можливість задовольнити свої потреби в творчій діяльності в навчальному процесі, то це призведе, в кінцевому варіанті, до вдосконалення не тільки рівня навчальної діяльності, а й удосконалення особистості, тобто якщо учіння буде не просто процесом засвоєння знань, а творчим процесом, то відбудеться те, що діяльність, яка виступала спочатку як засіб, з часом може стати приваблива сама собою.

Отже, ми виділили і розглянули різні компоненти і умови процесу професійної підготовки керівників у закладі вищої освіти, які вносять свій внесок у формування управлінських знань, умінь, навичок і якостей, а також соціально-психологічної готовності до майбутньої управлінської діяльності. Найбільш важливими серед них є: організація та отримання теоретичного навчання по циклам економічних, управлінських і соціально-психологічних дисциплін та учіння студентів.

Стимулювання творчої активності, ініціативності, самостійності студентів.

Роль особистості викладача в процесі навчання. Результати анкетного опитування студентів показують, що 75% студентів пояснюють підвищення інтересу до професії саме під впливом особистості педагога. Про роль особистості викладача у вихованні учнів говорили багато видатних педагогів. К.Ушинський, зокрема, писав: «У вихованні все повинно ґрунтуватися на особистості вихователя ... Ніякі статuti, ніякі програми не можуть замінити особистість в справі виховання» [5, с.266].

На наш погляд, викладачі, що працюють в закладах вищої освіти по підготовці управлінців, повинні бути для студентів яскравим прикладом організованості, дисциплінованості, високого рівня освіченості та культури, що є фактором виховання і формування студентів на рівні «значущого іншого» [6].

Професіоналізм і педагогічна майстерність професорсько-викладацького складу. Виняткова значимість даної умови навчальної діяльності очевидна. За інших рівних умов студенти високо оцінюють компетентного викладача, який досконало володіє теорією і методикою викладання, вміє встановлювати діловий та емоційний контакт зі студентами.

Інформаційне забезпечення навчального процесу. Найважливішою умовою навчальної діяльності студентів в процесі підготовки до управлінської діяльності є інформаційне забезпечення навчального процесу. Одна з умов інформаційного забезпечення університету, як нам представляється, – перехід бібліотеки університету на нові бібліотечні

технології із застосуванням сучасних комп'ютерів. При цьому необхідний вихід в бібліотечну мережу вищої школи з пошуку інформації. До інформаційного забезпечення навчального процесу можна віднести: розробку та впровадження комп'ютерних навчальних програм типу «запитання-відповідь» з оцінкою основних дисциплін майбутніх керівників; створення електронних підручників, які доповнюють недолік дефіцитних посібників; розробка і створення баз даних для консультаційних програм, інформаційно-пошукових систем; розробка нових навчальних програм, підтримуваних комп'ютерними засобами навчання і створених на базі високих інформаційних технологій тощо.

Творча атмосфера на заняттях. Творча атмосфера на заняттях також є однією з важливих сторін професійної підготовки управлінців. Вона багато в чому залежить від форм і методів, обраних викладачем для проведення заняття, застосування на заняттях ефективних прийомів і способів активізації пізнавальної діяльності студентів. Як зазначалося раніше, нестандартність ситуацій, з якими стикається керівник, процес прийняття рішень, проектування управлінських технологій є, по суті, творчим процесом, до якого необхідно долучати студентів-керівників в процесі навчальної діяльності.

Науково-дослідницька діяльність студентів. Істотним напрямком у справі підвищення рівня і якості підготовки управлінців є забезпечення єдності навчальної та наукової роботи, широке залучення студентів-керівників до досліджень. Участь студентів в науково-дослідній роботі і обговорення цієї роботи на науковій конференції сприяє розвитку творчих основ у навчанні, освоєння студентами технології проведення досліджень, вироблення навичок в самостійному, глибоко осмисленому науково-обґрунтованому вирішенні управлінських завдань. Участь студентів у дослідницькій роботі є найважливішою умовою формування творчого фахівця.

Проте, на наш погляд, завданням викладача закладу вищої освіти є залучення студентів в повсякденну дослідницьку роботу, підтримка і розвиток їх творчих інтересів з метою забезпечення підготовки діяльного і творчо мислячого керівника, який вміє самостійно приймати управлінські рішення.

Найважливішим виховним чинником навчального процесу є формування правильного ставлення до обраної професії. І головним чинником, що вводить студента в глибину проблем обраної спеціальності, є особистість викладача, яка особливо розкривається перед студентами на лекційних і практичних заняттях.

Оптимізація міжособистісної взаємодії студентів і педагогів у навчальній і позанавчальній діяльності.

На сучасному етапі зростає роль спілкування викладача зі студентами, спілкування як аудиторного так і позааудиторного. У зв'язку з цим відзначимо, що «спілкування є не тільки прагматичною ціллю підвищення ефективності навчальної діяльності, а й має яскраво виражену самоцінність» [7, с.244]. Це пов'язано з тим, що у студента, як у будь-якої людини, існує потреба в спілкуванні, і необхідність задоволення цієї потреби може виявитися достатнім стимулом до спілкування навіть без розрахунку на який-небудь пізнавальний або прагматичний результат. На нашу думку, викладач повинен задовольняти не тільки пізнавальну потребу студентів, а й потреба в особистісному спілкуванні.

Для того, щоб оптимізувати спілкування як аудиторне, так і позааудиторне на рівні «викладач-студент» і навпаки, на наш погляд, необхідна послідовна демократизація внутріуніверситетського життя, викорінення залишків авторитаризму командної педагогіки, також створення в вузі обстановки взаємної довіри, творчого ставлення до роботи на основі високої вимогливості і принциповості.

Отже, нами виділені і проаналізовані різні компоненти і умови процесу професійної підготовки керівників у ЗВО, які вносять свій внесок у формування управлінських знань, умінь, навичок і якостей, а також соціально-психологічної готовності до майбутньої управлінської діяльності. Найбільш важливими серед них є: організація та зміст теоретичного навчання по циклам економічних, управлінських та соціально-психологічних дисциплін;

професіоналізм і педагогічна майстерність викладачів; інформаційне забезпечення навчального процесу; творча атмосфера на заняттях; організація виробничої практики та участь студентів у підприємницькій діяльності.

Список використаних джерел

1. Питерс Т. В поисках эффективного управления / Т. Питерс, Р. Уотермен. – М.: Прогресс, 1986. – 186с.
2. Петровский А. В. Трехфакторная модель значимого другого / А. В. Петровский // *Вопросы психологии*. – 1991. – № 1. – С. 7-18.
3. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен. – 2-е изд. – СПб.: Питер; М.: Смысл, 2003. – 860 с.
4. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики: монография / А.Н. Леонтьев. – 4-е издание. – Москва : Издательство Московского университета, 1981. – 584 с.
5. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения: в 2-х томах / К.Д. Ушинский. – Москва : Педагогика, 1974.
6. Посталюк Н.Ю. Педагогика сотрудничества: путь к успеху / Н.Ю. Посталюк. – Казань: Изд-во КГУ, 1992. – 108 с.
7. Смирнов С. Д. Психология и педагогика для преподавателей высшей школы : учебное пособие / С. Д. Смирнов. – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва : Издательство МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2014. – 422 с.
8. Карамушка Л.М. Психологічна готовність до управлінської діяльності керівників традиційних і нових типів навчальних закладів / Л.М. Карамушка // *Психологічні проблеми виховання, навчання та розвитку особистості*. – К.: Ін-т психології ім. Г.С.Костюка АПН України, 1993. – С.35-42.

References

1. Pyters, T., Uotermen, R. 1986. *V poyskakh efektyvnoho upravlenyya [In search of effective management]*. Moscow: Prohres.
2. Petrovskyy, A.V., 1991. *Trekhfaktornaya model' znachymoho druhoho [Three-factor model of the significant other]*. *Psychology issues*, 1, pp. 7-18.
3. Khekkhauzen, Kh. 2003. *Motyvatsyya y deyatel'nost' [Motivation and activity]*. St. Petersburg: Peter; Moscow: Meaning.
4. Leont'ev, A.N. 1981. *Problemy razvytyya psykhyky [Problems of the development of the psyche]*. Moscow: Moscow University Edition.
5. Ushyns'kyu, K.D. 1974. *Yzbrannyye pedahohycheskiye sochynenyaya [Selected pedagogical essays]*. Moscow: Pedagogy.
6. Postalyuk, N.Yu. 1992. *Pedahohyka sotrudnychestva: put' k uspekhu [Pedagogy of cooperation: the path to success]*. Kazan: KSU Publishing House.
7. Smyrnov, S. D. 2014. *Psykhohohyya y pedahohyka dlya prepodavateley vysshey shkoly [Psychology and pedagogy for high school teachers]*. Moscow: Publishing House MSTU N.E. Bauman.
8. Karamushka, L.M., 1993. *Psykhohohichna hotovnist' do upravlins'koyi diyal'nosti kerivnykiv tradytsiynykh i novykh typiv navchal'nykh zakladiv [Psychological readiness for managerial activity of managers of traditional and new types of educational institutions]*. *Psychological problems of education, training and personal development*, pp. 35-42.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>